

واژه‌نامه

آربیتراژگران گروهی از معامله‌گران اوراق بهادار هستند که با استفاده از ابزارهای مالی مانند قراردادهای آتی، کسب بازده بدون ریسک از فرصت‌های آربیتراژ را دنبال می‌کنند. فرصت آربیتراژ زمانی به وجود می‌آید که قیمت برگه بهادار در بازار متفاوت با ارزش ذاتی باشد.

اثر بخشی پوشش سنجش است که مشخص می‌کند چند درصد از واریانس تغییرات قیمت در ترکیب موقعیت پوشش با موضع معاملاتی در قرارداد آتی پوشش داده شده است.

اسپرد یا دامک قیمت آتی عبارت است از تفاوت قیمت آتی بین دو تاریخ سررسید مختلف.

اصل اولویت قیمت و زمان قاعده‌ای است برای تشکیل صفوف خرید و فروش در نظام معاملاتی مبتنی بر سفارش که به‌موجب آن (۱) سفارش محدود خرید که بالاترین قیمت را پیشنهاد داده در ابتدای صف خرید قرار می‌گیرد و سفارش محدود خرید که کمترین قیمت را پیشنهاد داده در انتهای صف خرید قرار می‌گیرد، (۲) سفارش محدود فروش که کمترین قیمت را سفارش داده در ابتدای صف فروش قرار می‌گیرد و سفارش محدود فروش که بیشترین قیمت را سفارش داده در انتهای صف فروش قرار می‌گیرد و (۳) چنانچه دو سفارش محدود قیمت یکسانی را برای خرید یا فروش پیشنهاد دهند، اولویت در اجرای سفارشی است که زودتر در سامانه مرکزی معاملات بورس ثبت شده باشد.

اصل عدم فرصت آربیتراژ بیان می‌کند در بازاری که کارایی اطلاعاتی دارد، فرصت‌های آربیتراژ به‌محض آنکه ایجاد شوند به‌سرعت توسط آربیتراژگران از بین می‌روند. به‌عبارت‌دیگر، هجوم معامله‌گران برای کسب سود آربیتراژ باعث ایجاد فشار خرید یا فروش بر قیمت اوراق بهادار می‌شود و آن را به‌سوی قیمت تعادلی تغییر می‌دهد.

اصل همگرایی بیان می‌کند قیمت آتی در بازار کارا با نزدیک شدن به تاریخ سررسید قرارداد به‌سوی قیمت نقدی تغییر کرده و با آن همگرا می‌شود. چنانچه قیمت آتی و قیمت نقدی در سررسید قرارداد یکسان نباشند یا حداقل به یکدیگر نزدیک نباشند، آربیتراژگران با خرید یا فروش قرارداد آتی و دارایی پایه سود آربیتراژ به دست می‌آورند. معاملات آربیتراژ باعث می‌شود شکاف بین قیمت آتی و قیمت نقدی در سررسید قرارداد از بین برود و اصل همگرایی برقرار گردد.

اندازهٔ قرارداد آتی برابر است با مقدار دارایی پایه که باید در سررسید قرارداد به خریدار تحویل داده شود.

اهرم مالی قرارداد آتی برابر است با ارزش کل قرارداد تقسیم بر وجه تضمین اولیهٔ قرارداد. افزایش اهرم مالی نوسان بازده سرمایه‌گذاری در قرارداد آتی را بیشتر می‌کند و بالعکس.

بازارگردان نوعی واسطه‌گر مالی در نظام معاملاتی مبتنی بر مظنه است که با نگهداری سبد اوراق بهادار و اعلام مظنهٔ خرید و مظنهٔ فروش به سایر معامله‌گران، مسئولیت کشف قیمت، تداوم بازار و نقدشوندگی اوراق بهادار را بر عهده دارد. درآمد بازارگردانان از دامک خریدوفروش به دست می‌آید.

پس‌سویی شرایطی است که به‌موجب آن قیمت نقدی از قیمت آتی بیشتر می‌شود و منحنی آتی شیب نزولی دارد. در این حالت، قیمت نزدیک‌ترین قرارداد آتی به سررسید از قیمت سایر قراردادها با سررسید دورتر بیشتر است.

پیش‌سویی شرایطی است که بازار آتی که به‌موجب آن قیمت آتی از قیمت نقدی بیشتر می‌شود و منحنی آتی شیب صعودی دارد. در این حالت، قیمت نزدیک‌ترین قرارداد آتی به سررسید از قیمت سایر قراردادها با سررسید دورتر کمتر است.

بورس بازاری متمرکز، رسمی و سازمان‌یافته‌ای است که در آن اوراق بهادار براساس قوانین، ضوابط و رویه‌های مشخصی منتشر و دادوستد می‌شوند. قرارداد آتی و اختیار معامله از انواع اوراق مشتقه هستند که در بورس معامله می‌شوند.

پوشش ریسک نوعی راهبرد معاملاتی برای کاهش یا انتقال ریسک است که به‌موجب آن پوشش‌دهندگان به موضع خرید یا فروش در قراردادهای آتی وارد می‌شوند. یکی از کارکردهای اصلی بازار آتی ایجاد امکان دادوستد یا انتقال ریسک بین سفته‌بازان و پوشش‌دهندگان است. سفته‌بازان به‌دنبال پذیرش ریسک و کسب سود هستند، درحالی‌که پوشش‌دهندگان ریسک را به طرف مقابل در قرارداد آتی واگذار می‌کنند. پوشش ریسک را می‌توان به دو شیوهٔ مستقیم و غیرمستقیم انجام داد. در **پوشش مستقیم**، دارایی موردنظر که ریسک قیمت آن پوشش داده می‌شود و دارایی پایه در قرارداد آتی دقیقاً یکسان هستند. بدین‌علت، نسبت پوشش ریسک در پوشش مستقیم همواره ۱۰۰ درصد است. در **پوشش غیرمستقیم**، دارایی موردنظر که ریسک قیمت آن پوشش داده می‌شود و دارایی مبنا در قرارداد آتی یکسان نیستند. پوشش ریسک

به‌شیوه غیرمستقیم را پوشش متقاطع نیز می‌نامند. نسبت بهینه پوشش در پوشش متقاطع ضرورتاً ۱۰۰ درصد نیست.

پوشش ریسک در موضع خرید نوعی راهبرد پوشش ریسک است برای زمانی که پوشش‌دهنده پیش‌بینی می‌کند دارایی موردنظر را در آینده می‌خرد. در این حالت، پوشش‌دهنده نگران افزایش قیمت دارایی در بازار نقدی است و به موقعیت خرید در قرارداد آتی وارد می‌شود.

پوشش ریسک در موضع فروش نوعی راهبرد پوشش ریسک است برای زمانی که پوشش‌دهنده مالک دارایی است و انتظار می‌رود که دارایی خود را در آینده بفروشد. در این حالت، پوشش‌دهنده نگران کاهش قیمت دارایی در بازار نقدی است و به موقعیت فروش در قرارداد آتی وارد می‌شود.

پیمان آتی توافقی است خصوصی بین دو معامله‌گر در قالب یک قرارداد که به‌موجب آن دارایی مشخصی در زمان معینی در آینده به قیمتی که در زمان جاری توافق شده معامله می‌شود. در هر پیمان آتی یک خریدار و یک فروشنده وجود دارد و قیمت یا نرخ توافقی را قیمت پیمان آتی یا نرخ پیمان آتی می‌نامند. پیمان آتی در فرابورس معامله می‌شود. در بعضی متون، پیمان آتی را قرارداد تحویل آتی یا قرارداد تحویل آینده نیز می‌نامند.

جریان نقدی تنزیل‌شده شیوه‌ای است برای تعیین قیمت نظری اوراق بهادار مانند سهام و اوراق بدهی که بیان می‌کند قیمت هر برگه بهادار برابر است با ارزش فعلی جریان نقدی موردانتظار مانند سود سهام و کوپن که در طول عمر آن برگه بهادار دریافت خواهد شد. روش جریان نقدی تنزیل‌شده سه گام را شامل می‌شود: (۱) پیش‌بینی جریان انتظاری، (۲) برآورد بازده تعدیل‌شده براساس ریسک با استفاده از الگوهایی مانند الگوی قیمت‌گذاری دارایی سرمایه‌ای و (۳) تنزیل جریان نقدی انتظاری و محاسبه ارزش فعلی آن.

خالص جریان سرمایه سنج‌ای است که میزان ورود و خروج سرمایه به بازار آتی را محاسبه می‌کند.

خطر یعنی آنچه که دلیل وقوع ریسک نامطلوب است.

دامنک خرید و فروش برابر است با مظنه فروش منهای مظنه خرید. عوامل تأثیرگذار بر دامنک خرید و فروش عبارتند از هزینه‌های عملیاتی، ریسک قیمت اوراق بهادار، عدم تقارن اطلاعاتی میان معامله‌گران و بازارگردانان و هزینه فرصت ناشی از نگهداری اوراق بهادار.

دارایی پایه یعنی دارایی مورد معامله در قرارداد آتی یا سایر اوراق مشتقه. دارایی پایه را دارایی مبنا نیز می‌نامند.

ریسک به معنای عدم دستیابی یا انحراف در دستیابی به اهداف انتظاری است. البته انحراف در دستیابی به اهداف مورد انتظار تنها به معنای زیان نیست و دربرگیرنده احتمال رخداد فرصت‌های جدید و کسب نتایج بهتر از پیش‌بینی‌های اولیه نیز می‌باشد. بنابراین، ریسک یعنی نوسان نتایجی که در واقعیت رخ می‌دهند حول نتیجه مورد انتظار. برای هر ریسک می‌توان ارزش انتظاری محاسبه کرد که از حاصل ضرب احتمال و شدت ریسک به دست می‌آید. در مقابل، برای رویدادهایی که مشمول ابهام یا نااطمینانی می‌شوند، ارزش انتظاری را نمی‌توان محاسبه کرد زیرا فراوانی یا شدت قابل‌ارزیابی نیست. عمده‌ترین انواع ریسک عبارتند از ریسک اعتباری، ریسک بازار، ریسک عملیاتی و ریسک نقدینگی. ریسک بازار خود شامل ریسک نرخ بهره، ریسک نرخ ارز، ریسک سهام و ریسک قیمت کالا می‌شود.

ریسک پایه در پوشش ریسک عبارت است از عواملی که باعث می‌شوند عواید ناشی از موضع معاملاتی در قرارداد آتی نتواند عواید ناشی از تغییرات قیمت نقدی دارایی تحت پوشش را به‌طور کامل خنثی کند. ریسک پایه باعث می‌شود پوشش کامل در واقعیت امکان‌پذیر نباشد.

سازوکار وجه تضمین (ودیعه‌سپاری) و تسویه نقدی روزانه فرآیندی است که به‌موجب آن معامله‌گران قراردادهای آتی مبلغی را به‌عنوان وجه تضمین در حساب خود نزد بورس نگه می‌دارند. موجودی حساب وجه تضمین در انتهای هر روز معاملاتی براساس قیمت تسویه و سود یا زیان حاصل تعدیل می‌شود. این مکانیزم به کاهش ریسک نکول در قراردادهای آتی کمک می‌کند.

سفارش محصور (براکتی یا پرائنزی) نوعی راهبرد معاملاتی در بازار اوراق بهادار است که به‌موجب آن معامله‌گران برای سفارش‌های خرید یا فروش خود حد برداشت سود و حد توقف زیان تعریف می‌کنند. سفارش محصور از سرمایه معامله‌گران در زمان تلاطم قیمت‌ها و سقوط ناگهانی بازار محافظت کرده و به معامله‌گران برای تحقق بازده انتظاری کمک می‌کند.

سفارش بازار سفارش خرید یا فروشی است که باید بلافاصله پس از ثبت در سامانه مرکزی معاملات بورس به قیمت جاری در بازار انجام شود.

سفارش محدود نوعی سفارش خرید یا فروش اوراق بهادار است که به موجب آن معامله‌گران قیمت مشخصی را برای انجام معامله پیشنهاد می‌دهند. سفارش محدود فقط در قیمت مشخص شده یا قیمت بهتر از آن قابل اجرا است. سفارش محدود را سفارش به قیمت معین نیز می‌نامند.

سفته‌بازان گروهی از معامله‌گران اوراق بهادار هستند که با استفاده از ابزارهای مالی مانند قراردادهای آتی، پذیرش ریسک و کسب سود از پیش‌بینی‌های خود درباره تغییرات احتمالی متغیرهای بازار مانند قیمت کالا، قیمت سهام، نرخ بهره و نرخ ارز را دنبال می‌کنند. یکی از کارکردهای اصلی بازار آتی ایجاد امکان دادوستد یا انتقال ریسک بین سفته‌بازان و پوشش‌دهندگان است. سفته‌بازان به دنبال پذیرش ریسک و کسب سود هستند، در حالی که پوشش‌دهندگان ریسک را به طرف مقابل در قرارداد آتی واگذار می‌کنند.

شاخص تی سنجه‌ای است که برای برآورد میزان سفته‌بازی مازاد در بازار آتی به کار می‌رود. حداقل ارزش شاخص تی برابر با ۱ است؛ در این حالت، موقعیت‌های آتی باز متعلق به سفته‌بازان و پوشش‌دهندگان همدیگر را خنثی می‌کند و سفته‌بازی مازاد در بازار آتی وجود ندارد. چنانچه ارزش شاخص تی بیشتر از ۱ باشد، بازار آتی با سفته‌بازی مازاد مواجه است.

صرف آسایش یکی از متغیرهای اصلی در تعیین قیمت آتی دارایی‌های مصرفی است. صرف آسایش عبارت است از مزایا یا مطلوبیتی که از مالکیت و دسترسی فیزیکی حاصل می‌شود مانند امکان استفاده از کالا در زمانی که عرضه آن در بازار نقدی با کمبود مواجه است. در شرایط پس‌سویی، صرف آسایش از هزینه حمل بیشتر است. در شرایط پیش‌سویی، صرف آسایش از هزینه حمل کمتر است. صرف آسایش را بازده دسترسی نیز می‌نامند.

صرف آسایش خالص برابر است با صرف آسایش منهای هزینه حمل. اگر صرف آسایش خالص مثبت باشد، بازار آتی در حالت پس‌سویی قرار می‌گیرد. اگر صرف آسایش خالص منفی باشد، بازار آتی در حالت پیش‌سویی قرار می‌گیرد. صرف آسایش خالص را بازده دسترسی خالص نیز می‌نامند.

صرف آسایش ضمنی برابر است با مقدار صرف آسایش به طوری که قیمت آتی نظری با قیمت آتی در بازار برابر شود. صرف آسایش متغیری غیرقابل مشاهده است زیرا نمی توان آن را به طور مستقیم محاسبه کرد. بدین سبب، اگر فرض کنیم بازار آتی کاراست، صرف آسایش ضمنی را می توان با استفاده از قیمت آتی در بازار و معادله تعیین قیمت آتی نظری تخمین زد. صرف آسایش ضمنی را بازده دسترسی ضمنی نیز می نامند.

صرف آسایش نهایی یکی از متغیرهای اصلی در نظریه ذخیره سازی است. صرف آسایش نهایی برابر است با تغییر صرف آسایش که از افزایش تک واحدی موجودی کالا ناشی می شود. به عبارت دیگر، صرف آسایش نهایی مطلوبیتی است که از افزایش تک واحدی ذخایر (موجودی انبار) کالا به دست می آید. صرف آسایش نهایی را بازده دسترسی نهایی نیز می نامند.

غلطاندن یا جلوراندن پوشش ریسک راهبردی برای استمرار پوشش ریسک است. گاهی انتهای بازه زمانی مورد نظر برای پوشش ریسک از تاریخ سررسید تمام قراردادهای آتی موجود در بازار دورتر است. در این شرایط، پوشش دهندگان باید به موقعیت معاملاتی در قرارداد آتی با دورترین تاریخ سررسید ممکن وارد بشوند و چند روز پیش از سررسید این قرارداد، موضع معاملاتی خود را ببندند و همزمان در قرارداد آتی مشابه با تاریخ سررسید دورتر موضع معاملاتی بگیرند. این عمل را غلطاندن یا جلوراندن پوشش ریسک می نامند.

غلطاندن یا جلوراندن موقعیت خرید آتی نوعی راهبرد معاملاتی در بازار آتی است که به موجب آن سرمایه گذاران در قرارداد آتی موضع خرید می گیرند و منتظر می شوند تا به زمان سررسید قرارداد نزدیک شوند. چند روز قبل از سررسید و آغاز دوره تحویل، سرمایه گذاران موقعیت خرید در قرارداد را می بندند و همزمان در قرارداد مشابه با تاریخ سررسید دورتر موضع خرید می گیرند. دامنه قیمت آتی بین این دو قرارداد بازده سرمایه گذاری را تعیین می کند. این راهبرد زمانی سودآور است که بازار آتی در حالت پس سویی باشد.

غلطاندن یا جلوراندن موقعیت فروش آتی نوعی راهبرد معاملاتی در بازار آتی است که به موجب آن سرمایه گذاران در قرارداد آتی موضع فروش می گیرند و منتظر می شوند تا به زمان سررسید قرارداد نزدیک شوند. چند روز قبل از سررسید و آغاز دوره تحویل، سرمایه گذاران موقعیت فروش در قرارداد را می بندند و همزمان در قرارداد مشابه با تاریخ سررسید دورتر موضع فروش می گیرند. دامنه قیمت آتی بین این دو قرارداد بازده سرمایه گذاری را تعیین می کند. این راهبرد زمانی سودآور است که بازار آتی در حالت پیش سویی باشد.

فرا بورس عبارت است از شبکه‌های متشکل از معامله‌گران اوراق بهادار که با استفاده از ارتباطات تلفنی، رایانه و سایر نظام‌های ارتباط الکترونیک با یکدیگر دادوستد می‌کنند. فرا بورس از نظر فیزیکی مکان معین و متمرکز ندارد و معامله‌گران به‌طور حضوری با هم ارتباط برقرار نمی‌کنند. معاملات فرا بورس از طریق مذاکرات و توافق‌های دوجانبه بین معامله‌گران یا از طریق اتاق تسویه و پایاپای اجرا می‌شوند. پیمان آتی، سوپ و سهام شرکت‌هایی که هنوز در بورس پذیرفته نشده‌اند از جمله ابزار مالی هستند که در فرا بورس خرید و فروش می‌شوند.

فرصت آربیتراژ زمانی به وجود می‌آید که قیمت اوراق بهادار در بازار متفاوت با ارزش ذاتی آنها باشد. ارزش ذاتی را ارزش منصفانه، ارزش بنیادی، قیمت نظری، قیمت تعادلی یا قیمت بدون آربیتراژ نیز می‌نامند. وجود فرصت آربیتراژ به معنای خطای بازار در کشف قیمت منصفانه اوراق بهادار است. فرصت آربیتراژ امکان کسب سود بدون ریسک را برای معامله‌گران فراهم می‌آورد. اگر فرصت آربیتراژ به‌طور مستمر در بازار وجود داشته باشد، این امر حاکی از عدم تعادل در بازار و امکان کسب بازده غیرعادی به‌صورت سیستماتیک است. فرصت آربیتراژ را ناهار رایگان نیز می‌نامند.

فرضیه انتظارات ناریب بیان می‌کند بازار آتی کارایی اطلاعاتی دارد مشروط به اینکه قیمت آتی تخمین‌زن ناریب برای قیمت نقدی انتظاری باشد. منظور از قیمت نقدی انتظاری، قیمت نقدی دارایی پایه در زمان سررسید قرارداد است. صحت این فرضیه مستلزم آن است که انتظارات معامله‌گران آتی عقلایی باشد و دارایی پایه در قرارداد آتی ریسک سیستماتیک نداشته باشد. چنانچه دارایی پایه ریسک سیستماتیک داشته باشد، صحت فرضیه انتظارات ناریب مستلزم آن است که سرمایه‌گذاران آتی ریسک‌خنثی باشند و برای پذیرش ریسک سیستماتیک صرف ریسک طلب نکنند.

فرضیه بازار کارا بیان می‌کند بازار کارا بازاری است که اطلاعات و اخبار را به‌درستی و به‌سرعت پردازش می‌کند و قیمت اوراق بهادار منعکس‌کننده تمام اطلاعات و اخبار است. کارایی بازارهای مالی را بنابر سطح دسترسی به اطلاعات و اخبار به سه رده ضعیف، نیمه‌قوی و قوی تقسیم می‌کنند. در بازاری که کارایی ضعیف دارد، قیمت اوراق بهادار تنها منعکس‌کننده اطلاعات تاریخی (گذشته) است. در بازاری که کارایی نیمه‌قوی دارد، قیمت اوراق بهادار منعکس‌کننده اطلاعات تاریخی و اطلاعات منتشرشده در زمان جاری (اطلاعات همگانی) است. در بازاری که کارایی قوی دارد، قیمت اوراق بهادار منعکس‌کننده تمام اطلاعات تاریخی،

همگانی و نهانی است. بازاری که کارایی نیمه‌قوی دارد، قطعاً کارایی ضعیف نیز دارد. همچنین، بازاری که کارایی قوی دارد، قطعاً از کارایی ضعیف و کارایی نیمه‌قوی نیز برخوردار است.

فرضیه مالی سازی بیان می‌کند معاملات آتی سرمایه‌گذارانی که فقط با هدف کسب بازده وارد بازار می‌شوند به سفته‌بازی مازاد و ورود جریان‌های عظیم سرمایه به بازار آتی می‌انجامد. این واقعه متعاقباً سطح و نوسان قیمت دارایی‌ها را در بازار افزایش می‌دهد، ثبات بازار را برهم می‌زند و منافع عمومی را به مخاطره می‌اندازد.

فروش استقراضی معامله‌ای است که به‌موجب آن یک دارایی مشخص که از شخص ثالثی قرض گرفته شده در بازار فروخته می‌شود. فروشندگان استقراضی باید همان دارایی را در آینده بخرند و به قرض‌دهنده بازپس بدهند. فروش استقراضی این امکان را فراهم می‌کند تا معامله‌گران از کاهش قیمت‌ها در بازار سود کنند. فروش استقراضی را فروش عاریتی نیز می‌نامند. دارایی‌هایی را می‌توان فروش استقراضی کرد که خرید مجدد آنها در هر زمان لازم امکان‌پذیر باشد. بدین سبب، فروش عاریتی معمولاً محدود به دارایی‌هایی است که در بازار اوراق بهادار، بازار ارز و بورس کالا مبادله می‌شوند و حجم ورود و خروج این دارایی‌ها در بازار در هر زمان قابل کنترل است.

قانون قیمت واحد بیان می‌کند اگر دو دارایی مزایای اقتصادی (جریان نقدی، بازده و ریسک) یکسان دارند، قیمت آنها باید برابر باشد. به عبارت دیگر، هر دارایی باید با یک قیمت معامله شود. در غیر این صورت، فرصت آربیتراژ به وجود می‌آید. برای مثال، چندنرخ بودن ارزش نقدی قانون قیمت واحد است.

قرارداد آتی توافقی است با مشخصات استاندارد که به‌موجب آن دارایی مشخصی در زمان معینی در آینده با قیمتی که در زمان جاری توافق شده معامله می‌شود. در هر قرارداد آتی یک خریدار و یک فروشنده وجود دارد و قیمت یا نرخ توافقی در قرارداد آتی را قیمت آتی یا نرخ آتی می‌نامند. قرارداد آتی در بورس معامله می‌شود.

قراردادهای آتی کلایی قراردادهای هستند که دارایی پایه آنها نوعی کالا با ماهیت مصرفی یا سرمایه‌گذاری است.

قراردادهای آتی مالی قراردادهای هستند که دارایی پایه آنها نوعی ابزار مالی مانند سهام، شاخص سهام، اوراق بدهی، نرخ بهره یا ارز است.

قرارداد سلف یکی از انواع عقود اسلامی است که به‌موجب آن دارایی مشخصی پیش‌فروش یا پیش‌خرید می‌شود. در معاملات سلف (۱) قیمت دارایی مورد‌معامله در زمان انعقاد قرارداد معین می‌شود، (۲) مبلغ قرارداد در زمان عقد قرارداد سلف پرداخت می‌شود و (۳) تحویل فیزیکی دارایی مورد‌معامله به سررسید قرارداد در آینده موکول می‌شود.

قیمت‌گذاری بیشتر از حد زمانی رخ می‌دهد که قیمت اوراق بهادار در بازار از ارزش ذاتی آنها بیشتر باشد. قیمت‌گذاری بیشتر از حد در بازار آتی بدین معناست که قیمت آتی بازار از قیمت آتی نظری بیشتر است.

قیمت‌گذاری کمتر از حد زمانی رخ می‌دهد که قیمت اوراق بهادار در بازار از ارزش ذاتی آنها کمتر باشد. قیمت‌گذاری کمتر از حد در بازار آتی بدین معناست که قیمت آتی بازار از قیمت آتی نظری کمتر است.

قیمت‌گذاری مبتنی بر اصل عدم‌فرصت آربیتراژ شیوه‌ای است برای تعیین قیمت نظری اوراق بهادار که به‌موجب آن قیمت هر برگه بهادار با قیمت پرتفوی ردیاب برای آن برگه بهادار برابر است. این شیوه تعیین ارزش ذاتی اوراق بهادار بر فرضیه کارایی اطلاعاتی بازار و قانون قیمت واحد مبتنی است.

کارایی ضعیف در بازار آتی بدین معنی است که تغییرات قیمت آتی از فرآیند گام تصادفی پیروی می‌کند و اطلاعات تاریخی درباره تغییرات قیمت آتی نمی‌تواند تغییرات قیمت آتی در زمان حال و آینده را پیش‌بینی کند.

کارایی نیمه‌قوی در بازار آتی در دو سطح بلندمدت و کوتاه‌مدت بررسی می‌شود. با فرض آنکه انتظارات معامله‌گران آتی عقلایی است و دارایی پایه در قرارداد آتی فاقد ریسک سیستماتیک است، فرضیه انتظارات ناریب بیان می‌کند بازار آتی **کارایی بلندمدت** دارد مشروط به اینکه قیمت آتی تخمین‌زن ناریب برای قیمت نقدی انتظاری باشد. منظور از قیمت نقدی انتظاری، قیمت نقدی دارایی پایه در زمان سررسید قرارداد آتی است. براساس نظریه نمایندگی گرنجر، **کارایی کوتاه‌مدت** در بازار آتی بدین معنی است که پایه ساده تخمین‌زن ناریب برای تغییرات قیمت نقدی می‌باشد.

کارگزار نوعی واسطه‌گر مالی در نظام معاملاتی مبتنی بر سفارش است که به دریافت سفارش‌ها، ثبت سفارش‌ها در سامانه مرکزی بورس و پیگیری اجرای سفارش‌های معامله‌گران

اوراق بهادار می‌پردازد. کارگزار بابت این خدمات حق‌الزحمه کارگزاری از مشتریان خود دریافت می‌کند. کارگزارها را به دو دسته کارگزار ارزان‌قیمت و کارگزار تمام‌خدمت تقسیم می‌کنند. کارگزار ارزان‌قیمت فقط خدمت اجرای سفارش‌های خرید و فروش اوراق بهادار را به مشتریان ارائه می‌دهد، ولی کارگزار تمام‌خدمت سایر خدمات مانند مدیریت پرتفوی (سبدگردانی) و مشاوره سرمایه‌گذاری نیز به مشتریان خود عرضه می‌کند.

کارگزار - معامله‌گر نوعی واسطه‌گر مالی است که مجموعه‌ای از خدمات مالی شامل کارگزاری، بازارگردانی، انتشار گزارش‌های تحلیلی بازار، مشاوره سرمایه‌گذاری و مشارکت در فرآیند پذیره‌نویسی اوراق بهادار را ارائه می‌دهد.

گزارش تعهدات معامله‌گران گزارشی است که به‌طور هفتگی توسط کمیسیون معاملات آتی کالا به‌عنوان یک نهاد بین‌المللی ناظر بر بازار آتی منتشر می‌شود. این گزارش موقعیت‌های باز در هر قرارداد آتی را به دو دسته مواضع متعلق به معامله‌گران تجاری و مواضع متعلق به معامله‌گران غیرتجاری تقسیم می‌کند. معامله‌گران تجاری شامل تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان کالا می‌شود که با هدف پوشش ریسک وارد بازار می‌شوند. درمقابل، معامله‌گران غیرتجاری سرمایه‌گذارانی هستند که فقط با هدف تنوع‌بخشی پرتفوی و کسب بازده در قراردادهای آتی مواضع خرید یا فروش می‌گیرند. با استفاده از اطلاعات این گزارش می‌توان شاخص تی را محاسبه و میزان سفته‌بازی مازاد را برآورد کرد.

متخصص در نظام معاملاتی ترکیبی نقش بازارگردان را بر عهده دارد.

مخاطره وضعیتی است که فراوانی یا شدت ریسک نامطلوب را افزایش می‌دهد. مخاطرات به سه دسته تقسیم می‌شوند: (۱) مخاطره فیزیکی، (۲) مخاطره اخلاقی و (۳) مخاطره روحی.

مدیریت ریسک فرآیندی است که عوامل ریسک را شناسایی نموده و سپس نحوه مواجهه با ریسک‌های شناسایی‌شده را با توجه به سطح تحمل ریسک مشخص می‌کند تا اطمینان معقول برای دستیابی به اهداف ایجاد شود. مدیریت ریسک در دو حوزه مدیریت ریسک بنگاه و مدیریت ریسک پرتفوی اجرا می‌شود.

مظنه خرید قیمتی است که بازارگردان حاضر است برای خرید برگه بهادار بپردازد.

مظنه فروش قیمتی است که بازارگردان برای فروش برگه بهادار درخواست می‌کند.

معادله برابری نرخ بهره و ارزش پوشش یافته معادله‌ای است که به تشریح رابطه تعادلی بین نرخ نقدی ارز، نرخ آتی ارز، نرخ بهره ارز داخلی و نرخ بهره ارز خارجی می‌پردازد. براساس این الگو، اگر نرخ بهره ارز داخلی از نرخ بهره ارز خارجی کمتر باشد، ارزش هر واحد ارز خارجی در بازار آتی کمتر از بازار نقدی می‌شود و بالعکس.

معامله آربیتراژ نقد و حمل نوعی راهبرد معاملاتی در بازار آتی است که سه مرحله را شامل می‌شود: (۱) استقراض پول نقد با نرخ بهره بدون ریسک برای تأمین مالی خرید دارایی در بازار نقدی، (۲) خرید دارایی پایه در بازار نقدی و (۳) ورود به موقعیت فروش در قرارداد آتی. این معامله زمانی که بازار آتی با قیمت‌گذاری بیشتر از حد مواجه است، سودآور می‌باشد. دارایی پایه در قرارداد آتی می‌تواند دارایی‌های مصرفی یا دارایی‌های سرمایه‌گذاری باشد.

معامله آربیتراژ نقد و حمل معکوس نوعی راهبرد معاملاتی در بازار آتی است که سه مرحله را شامل می‌شود: (۱) فروش استقراضی دارایی پایه در بازار نقدی، (۲) سرمایه‌گذاری درآمد حاصل از فروش استقراضی با نرخ بهره بدون ریسک و (۳) ورود به موقعیت خرید در قرارداد آتی. این معامله زمانی که بازار آتی با قیمت‌گذاری کمتر از حد مواجه است، سودآور می‌باشد.

معامله آربیتراژ نرخ بهره و ارزش پوشش یافته نوعی راهبرد معاملاتی برای کسب سود آربیتراژ از خطای بازار آتی ارز در کشف نرخ تعادلی است. اگر ارزش خارجی در بازار آتی دچار قیمت‌گذاری کمتر از حد شده باشد، معامله آربیتراژ نرخ بهره و ارزش پوشش یافته شامل سه گام می‌شود: (۱) استقراض به ارزش خارجی و مبادله آن با ارزش داخلی در بازار نقدی، (۲) سرمایه‌گذاری ارزش داخلی در دارایی بدون ریسک ارزش داخلی و (۳) ورود به موقعیت خرید در قرارداد آتی ارزش خارجی. اگر ارزش خارجی در بازار آتی دچار قیمت‌گذاری بیشتر از حد شده باشد، معامله آربیتراژ نرخ بهره و ارزش پوشش یافته شامل سه گام می‌شود: (۱) استقراض به ارزش داخلی و مبادله آن با ارزش خارجی در بازار نقدی، (۲) سرمایه‌گذاری ارزش خارجی در دارایی بدون ریسک ارزش خارجی و (۳) ورود به موقعیت فروش در قرارداد آتی ارزش خارجی.

مکعب مدیریت ریسک رایج‌ترین چارچوب مدیریت ریسک بنگاه در دنیا به شمار می‌آید. برخلاف روش سنتی که در آن وظیفه مدیریت ریسک فقط بر دوش واحد مدیریت ریسک در سازمان قرار می‌گرفت، این رویکرد نوین در مدیریت ریسک مستلزم مشارکت، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی تمام اجزای سازمان با توجه به وظایف، تخصص و مهارت‌هایشان است.

منحنی آتی نموداری است که قیمت آتی یک دارایی را در سررسیدهای مختلف ترسیم می‌کند.

موانع یا محدودیت‌های معاملات آربیتراژ عواملی هستند که سودآوری معاملات آربیتراژ را به خطر می‌اندازند مانند هزینه‌های معاملاتی، عدم امکان فروش عاریتی، عدم امکان استقراض با نرخ بهره بدون ریسک، عدم تقارن اطلاعاتی بین فعالان بازار و مالیات بر معاملات و سود سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار. این محدودیت‌ها از عوامل اختلال یا نقصان بازار به حساب می‌آیند.

نسبت پوشش حداقل واریانس همان نسبت بهینه پوشش در پوشش متقاطع است که از کمینه‌سازی واریانس تغییرات قیمت در ترکیب موقعیت پوشش به دست می‌آید.

نظام معاملاتی عبارت است از مجموعه قوانین، الزامات و فرآیندهایی که برای سامان‌دهی، پردازش و نظارت بر معاملات اوراق بهادار تدوین می‌شوند. نظام‌های معاملاتی را اغلب به دو دسته (۱) حراج حضوری و (۲) دادوستد الکترونیکی تقسیم می‌کنند. همچنین، نظام‌های معاملاتی را براساس فرآیند اجرای معاملات به سه دسته (۱) نظام معاملاتی مبتنی بر سفارش، (۲) نظام معاملاتی مبتنی بر مظنه و (۳) نظام معاملاتی ترکیبی تقسیم می‌کنند.

نظام معاملاتی ترکیبی نوعی نظام معاملاتی است که در آن کارگزارها و بازارگردانان به‌طور همزمان در بازار حضور دارند. بازارگردانان را در نظام معاملاتی ترکیبی متخصص می‌نامند. همچنین، مؤسسات مالی را که به‌طور همزمان فعالیت‌های کارگزاری و بازارگردانی انجام می‌دهند، کارگزار-معامله‌گر می‌نامند.

نظام معاملاتی مبتنی بر سفارش نوعی نظام معاملاتی است که به‌موجب آن کشف قیمت اوراق بهادار شامل چهار مرحله است: (۱) دریافت سفارش‌های مشتریان توسط شرکت‌های کارگزاری، (۲) ثبت سفارش‌ها در سامانه مرکزی معاملات بورس توسط کارگزارها، (۳) تشکیل صفوف خرید و فروش براساس اصل اولویت قیمت و زمان و (۴) تسویه و پایاپای.

نظام معاملاتی مبتنی بر مظنه نوعی نظام معاملاتی است که به‌موجب آن کشف قیمت اوراق بهادار از طریق مظنه‌های خرید و فروش که بازارگردانان عرضه می‌کنند، انجام می‌شود.

نظریه ذخیره‌سازی یک الگوی نظری است که روابط و سرریزهای بین سطح ذخایر (موجودی انبار)، قیمت نقدی و قیمت آتی کالا را تحلیل می‌کند و نشان می‌دهد چگونه شوک‌های

وارد شده به بازار نقدی و بازار ذخیره‌سازی، بازار آتی کالا را به سمت پس‌سویی یا پیش‌سویی سوق می‌دهد. براساس نظریهٔ ذخیره‌سازی، اگر صرف آسایش از هزینهٔ حمل بیشتر باشد، بازار آتی در شرایط پس‌سویی قرار می‌گیرد و بالعکس.

نظریهٔ کینز و هیکس بیان می‌کند اگر خالص موقعیت‌های آتی متعلق به سفته‌بازان در حالت خرید باشد و خالص موقعیت‌های آتی متعلق به پوشش‌دهندگان ریسک در حالت فروش باشد، قیمت آتی از قیمت نقدی انتظاری کمتر می‌شود. همچنین، اگر خالص موقعیت‌های آتی متعلق به سفته‌بازان در حالت فروش باشد و خالص موقعیت‌های آتی متعلق به پوشش‌دهندگان ریسک در حالت خرید باشد، قیمت آتی از قیمت نقدی انتظاری بیشتر می‌شود. منظور از قیمت نقدی انتظاری، قیمت نقدی در زمان سررسید قرارداد آتی است.

نقشهٔ ۲×۲ ریسک روشی است برای ارزیابی ریسک که ریسک‌های نامطلوب را براساس فراوانی و شدت تحلیل می‌کند و برای مواجهه با هر کدام از آنها یکی از چهار راهبرد پذیرش، اجتناب، کاهش یا انتقال را پیشنهاد می‌دهد.

هزینهٔ حمل برابر است با حاصل جمع هزینهٔ انبار و نرخ بهرهٔ بدون‌ریسک. زمانی که بازار آتی کالا در حالت پس‌سویی قرار دارد، صرف آسایش از هزینهٔ حمل بیشتر است. زمانی که بازار آتی کالا در حالت پیش‌سویی قرار دارد، صرف آسایش از هزینهٔ حمل کمتر است. در مورد قراردادهای آتی سهام و شاخص سهام، هزینهٔ حمل برابر است با حاصل جمع بازده سود نقدی و نرخ بهرهٔ بدون‌ریسک. هزینهٔ حمل را هزینهٔ نگهداری نیز می‌نامند.